ISBN 978-86-7630-207-9

S. LILIĆ – D. PRLJA • PRAVNA INFORMATIKA VEŠTINA

PRAVNI FAKULTET
UNIVERZITETA U BEOGRADU

STEVAN LILIĆ
DRAGAN PRLJA

PRAVNA INFORMATIKA VEŠTINA

BEOGRAD
2010

Prof. dr Stevan Lilić, Pravni fakultet Univerziteta u Beogardu
(www.slilic.com)
dr Dragan Prlja, Institut za uporedno pravo
(www.dprlja.info)

PRAVNA INFORMATIKA – VEŠTINA
– Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje –

Izdavač
Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Centar za izdavaštvo i informisanje

Za izdavača
prof. dr Mirko Vasiljević, dekan

Urednik biblioteke
prof. dr Dragan M. Mitrović
upravnik Centra za izdavaštvo i informisanje

Lektor i korektor
Irena Popović

Dizajn korica
Pavle Borovac

Priprema i štampa
Dosije studio, Beograd

ISBN 978-86-7630-207-9

Tiraž
1500

© Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2010.
Sva prava zadržana. Nije dozvoljeno da bilo koji deo ove knjige bude snimljen, emitovan ili reprodukovan na bilo koji način, uključujući, ali ne ograničavajući se na fotokopiranje, fotografiju, magnetni upis ili bilo koji drugi vid zapisa, bez prethodne dozvole Izdavača.

www.ius.bg.ac.rs

Prof. dr STEVAN LILIĆ
dr DRAGAN PRLJA

PRAVNA INFORMATIKA
VEŠTINA

Beograd, 2010.

SADRŽAJ

PREDGOVOR 9

DEO I
TEORIJSKI OKVIRI

GLAVA 1
KIBERNETIKA 13
1.1. NASTANAK KIBERNETIKE 13
1.2. PROCES UPRAVLJANJA KOD ŽIVOTINJA I MAŠINA 13
1.3. KIBERNETIKA I DRUŠTVO 14
1.4. KONCEPTUALNA PITANJA KIBERNETIKE 15
1.5. POJMOVNA I TERMINOLOŠKA PITANJA 16
1.6. ZNAČAJ KIBERNETIKE DANAS 18

GLAVA 2
PRAVNA KIBERNETIKA 20
2.1. UVOD 20
2.2. STRAH OD „ROBOTIZACIJE PRAVA" 20
2.3. KOMUNIKACIJE I PRAVO (NORBERT VINER) 21
2.4. JURIMETRIJA (LI LEVINDŽER) 22
2.5. KIBERNETIKA I PRAVO (Đ. A. KERIMOV) 24
2.6. KIBERNETIZACIJA PRAVA (VIKTOR KNAP) 25
2.7. PRETRAŽIVANJE PRAVNIH TEKSTOVA (LEJMAN ALEN) 26
2.8. PRAVNI EKSPERTNI SISTEMI (J. BING, R. SASKIN) 27

GLAVA 3
OD PRAVNE KIBERNETIKE DO PRAVNE INFORMATIKE 36
3.1. GENEZA PRAVNE INFORMATIKE (MARIO LOZANO) 36
3.2. KARAKTER PRAVNE KIBERNETIKE 37
3.3. PODELA („GRANE") PRAVNE KIBERNETIKE 38
3.4. METODI I TEHNIKE PRAVNE INFORMATIKE 42

GLAVA 4
PRAVO U INFORMATIČKOM OKRUŽENJU 45
4.1. INFORMATIKA 45
4.2. INFORMATIČKA TEHNOLOGIJA I PRAVO 47

DEO II
PRIMENA INFORMATIKE U PRAVU

GLAVA 1
PODRUČJA PRIMENE INFORMATIKE U PRAVU 57
1.1. INFORMATIČKA FUNKCIJA DRŽAVE 57
1.2. PRIMENA INFORMATIKE NA PODRUČJU ZAKONODAVSTVA 59
1.3. PRIMENA INFORMATIKE U PRAVOSUĐU 61
1.4. PRIMENA INFORMATIKE U JAVNOJ UPRAVI 63
1.5. PRAVNI DOKUMENTI 64
1.6. BAZE PRAVNIH PODATAKA 65
GLAVA 2
PRAVNI INFORMACIONI SISTEMI 66
2.1. PODOBNOST PRAVA ZA INFORMATIZACIJU 66
2.2. PORAST (POPLAVA) PRAVNIH INFORMACIJA 67
2.3. DINAMIKA PRAVNOG PORETKA 68
2.4. SISTEM PRAVNIH INFORMACIJA I PRAVNI INFORMACIONI SISTEM 68
2.5. POSEBNA PITANJA OBRADE PRAVNIH INFORMACIJA 71
2.6. PREDNOSTI KOMPJUTERSKI ORIJENTISANIH PRAVNIH INFORMACIONIH SISTEMA U ODNOSU NA KLASIČNE SISTEME PRAVNIH INFORMACIJA 76
2.7. CILJEVI PRAVNOG INFORMACIONOG SISTEMA 77
GLAVA 3
INFORMATIČKA TEHNOLOGIJA I UPRAVNI POSTUPAK 79
3.1. PRAVNI POSTUPCI I INFORMATIKA 79
3.2. UPRAVNI AKTI I KOMPJUTERSKA TEHNOLOGIJA 79
3.3. UPOTREBA SAVREMENE TEHNOLOIJE U UPRAVNOM POSTUPKU 82
3.4. AUTOMATIZOVANE EVIDENCIJE 83
GLAVA 4
ELEKTRONSKA UPRAVA (E-GOVERNMENT) 85
4.1. POJAM ELEKTRONSKE UPRAVE 85
4.2. SERVISI ELEKTRONSKE UPRAVE 87
4.3. PRAVNI OKVIR E-UPRAVE U EVROPSKIM ZEMLJAMA 88
4.4. PRAVNI OKVIR E-UPRAVE U SRBIJI 91

GLAVA 5
ELEKTRONSKA TRGOVINA (E-COMMERCE) 96
5.1. POJAM ELEKTRONSKE TRGOVINE 96
5.2. PRAVNA REGULATIVA ELEKTRONSKE TRGOVINE 97
5.3. ELEKTRONSKI POTPIS 98
5.4. ZAKON O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI 99
5.5. ZAKON O ELEKTRONSKOM DOKUMENTU 101
GLAVA 6
KOMPJUTERSKI KRIMINAL 103
6.1. KOMPJUTERSKI KRIMINAL 103
6.2. POJAM KOMPJUTERSKOG KRIMINALITETA 104
6.3. KARAKTERISTIKE UČINILACA 104
6.4. KOMPJUTERSKA KRIVIČNA DELA 106
6.5. SAJBERKRIMINAL 108
GLAVA 7
PRAVO PRIVATNOSTI I INFORMATIČKA TEHNOLOGIJA 112
7.1. TZV. NAPAD NA PRIVATNOST 112
7.2. POJAM „PRIVATNOSTI“ (PRIVACY) 112
7.3. ZAŠTITA PODATAKA U KOMPJUTERIZOVANIM SISTEMIMA 114
7.4. PRAVNI OKVIRI ZAŠTITE 115
7.5. KARAKTERISTIKE ZAKONODAVSTVA ZA ZAŠTITU PODATAKA 116
7.6. POSEBNA TELA I ORGANI 118
7.7. OMBUDSMAN ZA ZAŠTITU PODATAKA (DATA PROTECTION OMBUDSMAN) 118
7.8. PRIKUPLJANJE PODATAKA 121
7.9. KONVENCIJA SAVETA EVROPE (1981) 121
7.10. ZAŠTITA PODATAKA O LIČNOSTI U NAŠOJ ZEMLJI 124

DEO III
DODACI

1. STANDARDI ZA IZRADU SEMINARSKIH RADOVA 129
2. METODOLOGIJA IZRADE SEMINARSKOG RADA 132
3. MODEL (PRIMER) SEMINARSKOG RADA 136
4. PRIMER PREZENTACIJE SEMINARSKOG RADA 144
ODABRANA STRUČNA LITERATURA 147

PREDGOVOR

Novim nastavnim programima, koji su rađeni prema zahtevima tzv. Bolonjske deklaracije, predviđeno je da na pravnim fakultetima *pravna informatika – veština* bude opšteobavezan predmet na prvoj godini studija. *Pravna informatika – veština* proizašla je iz potrebe da se studentima pravnih fakulteta koji pohađaju kurs iz ovog predmeta obezbedi odgovarajući udžbenik, pošto su prethodna izdanja *Pravne informatike* i *Internet vodiča za pravnike* u potpunosti ispunili svoju nastavnu i edukativnu svrhu.

Imajući u vidu veoma brz razvoj informatičke tehnologije u oblasti prava, ovo izdanje *Pravna informatika – veština* u pogledu sadržine usklađeno je sa novim tokovima razvoja informatičke tehnologije u ovoj oblasti, kao i sa odgovarajućim potrebama nastave.

Koristimo priliku da se zahvalimo na saradnji i podršci studentima koji su, svojim zalaganjem u nastavi i izradom seminarskih radova, doprineli da se predmet pravna informatika – veština približi svetskim i evropskim akademskim standardima. Želimo ovom prilikom da se zahvalimo mr Mirjani Drenovak, saradnici u nastavi Pravnog fakulteta u Beogradu, koja je svojim sugestijama značajno doprinela kvalitetu i aktuelizaciji tema koje su predmet ovog udžbenika.

Beograd, septembar 2009. *Autori*